MIHAI PAPUC
Editura „Știința”
(Chişinău)

NECUNOSCUTUL ALEXE MATEEVICI

Abstract

The author refers to Alexei Mateevici's interest in publicistics between 1905 and 1907. Most of the poet's publicistic texts from these years are already known. But a closer approach to the few Bessarabian publications from this period can offer us satisfaction of unique discoveries for instance the text that is named „The Resurrection Day”, signed with the name Delabotna and published in the newspaper *The Moldovan*, in the 15th issue from April 22, 1907. It is a text-sermon, addressed to newspaper readers on the eve of a major Christian holiday – the Easter day of 1907 by the young student of theology Mateevici.

Keywords: creative personality, deziderate, pen-name, artistic festival, text-sermon, path of enlightenment and progress, stylistics of the text, cultural life.

Anii 1906-1907 s-au dovedit a fi hotărâtori în destinul lui Alexe Mateevici. Câțiva factori ai timpului zbuciumat pe care-l trăieşte cu înfrigurare îi conturează personalitatea creatoare şi îi determină manifestarea convingerilor sale politice. Prin aer pluteau adierile de libertate ce le emana revoluția democratică din Rusia, care se declanşase la începutul anului 1905. La 20 iulie 1906 trece în lumea celor drepți tatăl său, preotul Mihail, parohul bisericii din Zaim. Profund marcat de această pierdere irecuperabilă, dar şi de schimbările din jur, tânărul seminarist de 18 ani crede de datoria sa să se înroleze în rândul celor porniți pe drumul luminării şi al progresului societății basarabene, care deja începuse să se deştepte, alimentată fiind de „razele strălucitoare şi înviorătoare” ale „soarelui renaşterii” naționale, după cum mărturiseşte el însuşi într-o scrisoare adresată lui Ioan Pelivan, redactor al ziarului „Basarabia”, prima publicație în limba română din spațiul basarabean.

Se consacră cu multă dăruire acestui deziderat pe care şi l-a ales şi începe să scrie articole, publicându-le în puțina presă a vremii, ziarele „Basarabia” (prim-redactor Ioan Pelivan) şi „Viața Basarabiei” (a doua publicație în limba română apărută în spațiul basarabean, redactor Alexie Nour). Astfel, rând de rând apar în aceste ziare articolele *Chestia preoțească, Lupta moldovenilor pentru drepturi, Datoria noastră, Ce ne trebuie nouă?, Preoțimea şi poporul nostru, Spre lumină, Munca noastră, Trecutul şi viitorul, Alegerile, Tovărăşiile de cultură pe la sate, Unirea culturală* etc., semnate fiind cu diverse pseudonime: A. Mateescu, Cântărețul basarabean, (A.) Mihailescu. A. Lamprion, Fl. Măgureanu.

BDD-A6821 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:48 UTC)

Avem convingerea că, la titlurile pomenite, în urma unei cercetări foarte atente a publicațiilor din aceşti ani, s-ar mai putea adăuga şi altele. Astfel, am rămas plăcut surprinşi, când răsfoind ziarul „Moldovanul" (al treilea ziar în limba română din aceşti ani, şi acesta cu o apariție efemeră între 14 ianuarie 1907 şi 15 octombrie 1908), am găsit în numărul 15 din 22 aprilie 1907 un text intitulat „Ziua învierii", semnat cu numele Delabotna. Este un text-predică, adresat cititorilor ziarului în preajma unei mari sărbători creştine – ziua de Paşti a anului 1907. Dincolo de farmecul şi vibrațiile acestui text, ceea ce ne interesează, în primul rând, e cine e cel care semnează cu pseudonimul Delabotna? Pornind de la stilistica textului, comparată cu cea din textele pomenite mai sus, precum şi de la faptul că acest pseudonim include în sine denumirea râului Botna, cu certitudine putem afirma că e vorba de tânărul Mateevici. Apele Botnei curg prin preajma Căinarilor şi a Zaimului copilăriei poetului nostru. Întrucât acest număr de ziar a apărut chiar în duminica Paştelui din 1907, două dintre cele patru pagini ale sale sunt consacrate acestei sărbători creştine. Astfel că predica lui Mateevici apare alături de poezia lui George Coşbuc *La Paşti,* o didahie a mitropolitului Antim Ivireanul intitulată *Cuvânt la sfânta şi luminata zi a Paştelui*, un text folcloric *Dorul* (Cântec de pe la 1883), o poezie a lui Gheorghe Sion şi o nuveletă cu tematică religioasă, *Viață pierdută*, semnată de Gheorghe V. Madan.

De ce tânărul Mateevici publică textul la ziarul *Moldovanul*, al cărui prim-redactor era Gheorghe V. Madan, şi nu la *Basarabia*, în care, invitat să colaboreze, îşi plasează majoritatea creațiilor din aceşti ani? Probabil pentru că îl cunoscuse pe Gheorghe V. Madan, proaspăt revenit de la Bucureşti, unde activase în calitate de actor la Naționalul bucureştean şi colaborase la unele ziare şi reviste (*Floare-albastră, Universul* etc.). Într-un articol ,*Trecutul şi viitorul*, publicat puțin mai târziu (ziarul *Basarabia* din 5 ianuarie 1907), A. Mateevici relata cu multă însuflețire despre o serbare artistică (un matineu, organizat de Ioan Pelivan cu ajutorul lui Nicolae I. Andronovici, I. D. Petrilă ş.a. la care, probabil, participase şi el), ce avusese loc la Chişinău la 3 decembrie 1906, în Sala Gutor (sala Şcolii de Muzică, fondată în 1893 de violoncelistul şi profesorul Vasili Gutor): „Nu ni s-a dat nouă şcoli moldoveneşti, măcar că asta este cea mai mare şi neapărată trebuință pentru desfăşurarea puterilor noastre. Dar noi tot nu ne-am prăpădit nădejdea şi mişcarea noastră tot înainta. Şi moldovenii tot nu încetau a dovedi că n-au murit. Toate acestea s-au văzut foarte bine la cea dintâi sărbare moldovenească de la 3 dechemvrie. Sărbarea a fost a doua mare clipă în desfăşurarea mişcărei moldoveneşti. La 24 mai an. 1906 moldoveanului basarabean i s-a dat voie să vorbească în limba lui. La 3 dechemvrie 1906 moldoveanul basarabean a arătat toate vredniciile sale sufleteşti, toate puterile sale de viață". La această serbare, alături de domnişoarele artiste Liubov D. Costin, Ecaterina Sachelaridi, Nadejda Cotoman, poetul Sergiu Victor Cujbă ş.a., îşi dau concursul Gheorghe V. Madan şi fratele său, preotul Vladimir Madan. Mateevici o fi fost impresionat de modul cum „artistul Teatrului Național Românesc" Gheorghe V. Madan a declamat poezia lui G. Coşbuc *Rugăciunea din urmă*, a rostit un monolog expres compus de dânsul şi a jucat o scenă despre întoarcerea unui soldat invalid basarabean, cu traista la spate, de la războiul ruso-japonez din Manciuria.

BDD-A6821 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:48 UTC)

Despre desfăşurarea acestei serbări aflăm şi din mărturiile lui Ioan Pelivan, „Cujbă a ţinut o conferinţă despre «doina» noastră naţională. Gh. Madan, jucând întoarcerea soldatului invalid basarabean, a stârnit ovaţii nemaiauzite în Chişinău (mantaua mea soldătească i-a prins f. bine). Vl. Madan a organizat un cor minunat. S-a cântat câteva duo şi trio. S-a cântat *Deşteaptă-te române* în prezenţa unui comisar de poliţie, care n-a înţeles nimic din conţinutul acestui marş-himn. Succesul acestui matineu a fost strălucit. Sala era arhiplină. Bătrânii Petrilă, A. Iv. Botezatu, Serbinof şi alţi boieri, câţiva preoţi şi funcţionari moldoveni, câteva cucoane bătrâne moldovence – plângeau ca copiii, auzind cântându-se sârbele şi doinele noastre naţionale şi dansându-se dansurile noastre naţionale”.

Serbarea este consemnată şi de Nicolae Iorga în articolul *Dureri şi speranţe din Basarabia* (*Neamul românesc*, an. I, nr. 64, 1906): „La 3 decembrie 1906 a fost în Chişinău o frumoasă serbare românească. Cânta corul «moldovenesc», din care fac parte şi ţărani. Tânărul Cujbă, din Bucureşti, a ţinut o cuvântare despre muzica poporului. Pe lângă vechi cântece din Moldova lui Alecsandri, s-au cântat şi cele două romanţe ale lui Eminescu: *Ce te legeni, codrule* şi *Somnoroase păsărele*. O domnişoară Costinescu a cântat din gură, între altele *Amintirea Basarabiei*, dl. Gh. Madan, venit de puţin timp tot de la noi din Bucureşti, unde a urmat Conservatorul şi a fost ciomăgit la 13 mart, a declamat din Coşbuc. Nu a lipsit *Mult e dulce şi frumoasă* a bătrânului Sion, nici *Hai Ileană la poiană* a lui Gavriil Musicescu, nici *Fiii României*, pe care o cântau la noi copiii în anul proclamării Regatului Român, nici gloriosul imn *Deşteaptă-te, române*, pe care-l îngăduie pomoşnicii ţarului, dar nu ciocoii şi boierii României libere. S-au vărsat lacrimi de bucurie, s-au purtat pe umeri ca nişte învingători cântăreţii. Pare că-ţi vine, aflând acestea, o veste din altă lume... Odată ce-nvie, sufletul nu se poate opri: el se hrăneşte din înseşi nădejdile sale. Praf se fac înaintea lui toate alcătuirile, cât de uriaşe, ale lumii. Uitaţi-vă numai la ce se petrece în Basarabia”.

Am recurs la înşiruirea acestor detalii având convingerea că este necesar să cunoască şi să simtă mai multă lume pulsul, ritmul, respiraţia, tumultul unei vieţi culturale care dădea societăţii basarabene de la început de secol XX mari nădejdi.

În sfârşit, reproducem în continuare textul lui A. Mateevici, punând în circulaţie încă o filă necunoscută din moştenirea cântăreţului limbii noastre.

DELABOTNA

(*Moldovanul,* an.I, nr. 15, 22 aprilie 1907, duminică)

ZIUA ÎNVIERII

Fraţi creştini,

În acest timp, când omătul s-a topit, când frigul şi vânturile cele reci au încetat; astăzi, fraţilor, când frageda iarbă acopere pământul şi mugurii pomilor ne surâd în tăcere, când drăgălaşele flori de primăvară ne desfătează mirosul cu plăcutele lor miresme şi vederea cu feluritele şi drăgălaşele lor chipuri; când cântecul păsărilor se înalţă spre ceruri ca o slavă de mulţumire către cel ce a zidit totul; când cu un cuvânt toată făptura pare că întinereşte, pare că se deşteaptă dintr-un somn adânc şi obositor, pare că învie, Sfânta noastră Biserică, în cea mai desăvârşită unire cu făptura, face să se nască în sufletul nostru o bucurie cu mult

BDD-A6821 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:48 UTC)

mai înaltă, bucurie ce umple inima oricărui creştin astăzi, când se serbează biruinţa morţii şi sfărâmarea iadului, când se prăznuieşte de toată pravoslavia (ortodoxia – *n.n.*) învierea Domnului Dumnezeu şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. După o aşteptare atât de îndelungată, după ce cu multă întristare şi durere sufletească am ascultat săptămâna trecută povestirea dureroaselor şi înfricoşatelor patimi ce a suferit Mântuitorul neamului omenesc din partea poporului jidovesc, care cu câteva zile mai înainte îl primise cu osanale şi triumf, ca pe un împărat, ajunserăm în sfârşit şi această mult dorită şi sfântă zi, a cărei zori ne strălucesc tot aşa de frumos cum i-au strălucit altădată Mariei Magdalena şi Mariei lui Iosif, care venise în revărsatul zorilor la mormânt ca să ungă cu miresme trupul Domnului.

În locul întristării de zilele trecute, vedem azi pe feţele tuturor bucuria scrisă.

Astăzi, bătrâni şi tineri, bogaţi şi săraci, bărbaţi şi femei, toţi simt o veselie nespusă, care le încălzeşte inima şi duce gândul sus, sus în ceruri unde împărăţeşte Acel care prin învierea sa a adus lumii o atât de mare veselie şi binefacere.

Să ne unim dar şi noi glasul cu al Bisericii şi să zicem: „Aceasta este ziua pe care au făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa". Să strigăm cu Apostolul: „Bucuraţi-vă, fraţilor, întru Domnul şi iarăşi zic, bucuraţi-vă" şi să cântăm cu Biserica: „Hristos a înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând, şi celor din mormânturi viaţă dăruindu-le".

Şi, în adevăr, se cade să ne bucurăm, căci astăzi Hristos s-a sculat din morţi, după ce a suferit moarte pe cruce şi a stat în mormânt trei zile ca să ne facă pe noi nemuritori, iar crucea, altădată semn de ruşine, s-a făcut pentru noi semn de biruinţă. Mormântul în care zăcea Domnul şi care până astăzi era socotit de noi ca loc de întristare şi umilinţă, prin înviere s-a făcut loc de odihnă şi de dulce nădejde pentru toţi creştinii. Învierea Domnului varsă mângâiere nespusă în inimile noastre, căci prin scularea sa din mormânt, el ne-a arătat că şi trupurile noastre vor învia, se vor scula din stricăciune spre a lua parte la viaţa vecinică, la fericirile cele fără de sfârşit din împărăţia cea de sus.

Prin Învierea sa, Hristos ne-a adus şi pace. Cu cuvintele „Pace vouă" ne întâmpină El, voind să ne înveţe pe toţi câţi suntem creştini că trebuie să îmbrăţişăm pacea şi să îndepărtăm de la noi ura, zavistea, răzbunarea şi orice simţ de duşmănie. Pentru aceasta trebuie să înţelegem că suntem datori a ierta unii altora păcatele, precum şi Dumnezeu ne iartă nouă, şi să înrădăcinăm cât mai adânc pacea în inimile noastre. Aceasta o cere de la noi numele de creştin pe care-l purtăm, aceasta o cere Hristos când zice: „… De veţi ierta oamenilor greşalele lor, şi Tatăl vostru cel Ceresc va ierta vouă, iar de nu veţi ierta, nici Tatăl vostru nu va ierta pe ale voastre".

Pacea, acest odor nepreţuit, această fiică a dragostei evanghelice, nu este niciodată în inimile celor păcătoşi; sufletul curat şi nepătat este locuinţa sa. Cu pace trebuie să întâmpinăm nu numai pe prietenii noştri, ci şi pe cei care ne urăsc, pe cei ce sunt împietriţi la inimă, căci numai astfel ne vom putea face vrednici de făgăduinţa lui Dumnezeu, care deosebeşte pe cei iubitori de pace şi-i socoteşte ca fii ai săi zicând: „Fericiţi făcătorii de pace, că aceea fiii lui Dumnezeu se vor chema".

Învierea Domnului ne-a adus şi bucurie şi încă o altfel de bucurie, ce nu se poate asemăna cu nici una din bucuriile de rând. Mulţi se bucură pe pământ de fericirea lor trecătoare; unuia

BDD-A6821 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:48 UTC)

îi place cinstea, altuia mărirea; unul e cuprins de dorința de a se îmbogăți şi simte o bucurie nespusă când ajunge această țintă, iar altul simte mare bucurie pentru că se vede înconjurat de o mărire deşartă. Nici una însă din aceste bucurii şi din multe altele de deosebite feluri nu poate fi aşa de înaltă, atât de măreață ca aceasta pe care ne-a aduce ziua de astăzi. Toate sunt nestatornice şi trecătoare şi lesne se schimbă în durere şi întristare. Singură bucuria dumnezeiască ne pune ca țintă către care să tindem, ca țintă pe care s-o urmărim, desfătările şi fericirile cele adevărate şi vecinice, gătite pentru cei drepți şi buni la inimă, pentru cei ce nădăjduiesc a se bucura în Domnul şi care strigă cu psalmistul: „Fericirea mea este a mă apropia de Domnul".

Poate fi bucurie mai mare decât aceasta pe care o avem în ziua în care Hristos s-a sculat din morți? Când lumea l-a aşteptat mii de ani în suspinuri sub greutatea pământului şi vede astăzi împlinindu-se aşteptarea – se poate să nu se bucure?

Da, fericirea şi bucuria noastră în aceste clipe este fără margini, căci vedem cu ochii sufleteşti pe cel întâi înviat din morți, stând de-a dreapta Tatălui pe scaunul măririi; îl vedem slăvit, cinstit şi lăudat nu numai de oameni, ci şi de puterile cereşti: de heruvimi şi serafimi, de îngeri şi de toată ierarhia cerească.

Să ne desfătăm dar cu toții la Paştele Domnului, să înjunghiem vițelul cel gras, să mâncăm şi să ne veselim, dar să ne îndulcim mai ales de ospățul credinței, văzând adeverirea luminii cereşti adusă de Domnul în lume prin învierea sa cea mult slăvită; mângâierea, pacea şi bucuria ce simțim astăzi să ne însufleţească şi să ne îmbărbăteze întotdeauna, îndreptând paşii noştri pe calea ce duce spre cer; iar învierea Domnului care străluceşte mai mult decât razele soarelui, să ne ducă la câştigarea vieții de veci.

Să ne ferim de căile cele rele pe care ne-ar putea împinge amăgitorul, să păstrăm cu toții şi cu toată dragostea credința în Domnul, căci el este îndurător şi primeşte şi pe cel din urmă ca şi pe cel dintâi; pe cel din urmă îl miluieşte şi pe cel dintâi îl mângâie; aceluia îi plăteşte şi acestuia îi dăruieşte. Ca toți, întru bucuria Domnului, bogați şi săraci împreună, să dănțuiască şi nimeni să nu se plângă de păcate, căci iertarea ne-a răsărit din mormânt.

Aceste gânduri răsărite din mormântul Domnului să ne deştepte şi să ne înfrângă când poftele cele rele şi deşertăciunile lumeşti vor voi să prindă rădăcină în inimile noastre. Şi când greutățile vieții, când ispitele amăgitoare ne vor apăsa, când lupta pentru adevăr şi binefacere ne va părea grea, să ne aducem aminte de minunea minunilor, ce ne pune astăzi în uimire, şi să curățim cu îndelungă răbdare şi muncă creştinească spinii cei înțepători din calea vieții noastre.

Să biruim cele ale lumii acesteia ca fericiții pustnici pe care Dumnezeu i-a primit în ceata sfinților săi, ca mucenicii încununați de Părintele cel de sus cu cunune cereşti. Să ne păzim totdeauna curați, nelăsând să se atingă de noi nici o patimă, pentru ca să putem pluti fără primejdie pe valurile acestei lumi şi să ajungem în linişte la limanul vecnicei fericiri.

Cu toții înălțându-ne gândul şi inima către cer, să zicem: „Doamne Iisuse Hristoase, cel ce ne-ai învrednicit a trece cu bine sfântul şi marele post, a ajunge pre cinstitele patimi şi a ne închina preamăritei tale învieri, ajută-ne a petrece cu bine toată viața, păzind întotdeauna poruncile tale… Amin!".

BDD-A6821 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:13:48 UTC)